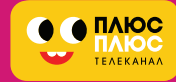

ВИДАВНИЦТВО
РАНОК

І. А. Гусельнікова
Н. В. Печериця

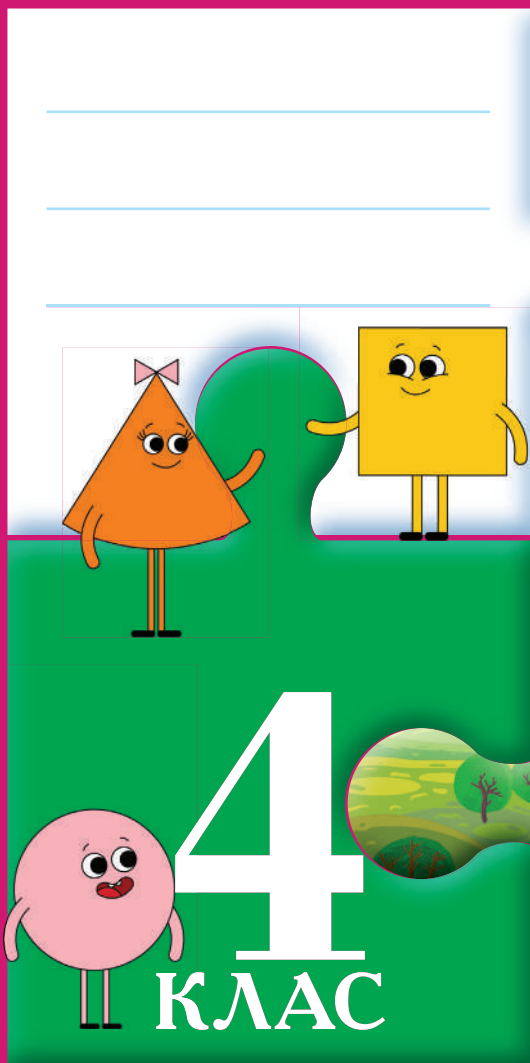

МИ УКРАЇНЦІ

**ЗОШИТ
З ПАТРІОТИЧНОГО
ВИХОВАННЯ**

Розвивальні завдання
Мультфільми
Відомості

Цікавинки
Ігри

НОВА
УКРАЇНЬСЬКА
ШКОЛА

УДК 37.017.4
Г96

Гусельнікова І. А.

Г96 Ми — українці. 4 клас : зошит з патріотичного виховання / І. А. Гусельнікова, Н. В. Печериця. — Харків : Вид-во «Ранок», 2021. — 48 с. : іл.

ISBN 978-617-09-7427-3

Видання «Ми — українці» призначене для учнів 4 класу і може використовуватися як додатковий матеріал у реалізації програми національно-патріотичного виховання дітей та молоді на уроках та в позаурочний час. Пізнавальна інформація про державу для маленьких громадян України подана у формі різноманітних ігрових завдань та текстів для читання. На учнів чекають тематичні лабіринти, ребуси, кросворди, шифровки.

Пропоновані завдання сприятимуть розвитку логічного мислення, концентрації уваги, тренуванню пам'яті, опануванню навичок читання та вмінню працювати з текстом. Кольорові ілюстрації та фотоматеріали зацікавлять дитину фактами з історії нашої країни та розвиватимуть творчі здібності учнів.

На обкладинці та технічній сторінці розміщено QR-код, за допомогою якого можна швидко перейти до додаткового матеріалу — анімаційного проєкту «Дивомандри». Серія мультфільмів від телеканалу «ПЛЮСПЛЮС» у захопливій та цікавій дітям формі ознайомлює з українською міфологією, розповідає про легенди та легендарних героїв.

УДК 37.017.4

Навчальне видання Н902064У. Підписано до друку 25.08.2021.
Формат 84×108/16. Папір офсетний.
Гарнітура Шкільна. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 5,04.

Гусельнікова Ірина Анатоліївна
Печериця Наталія Валентинівна

**Ми — українці. 4 клас:
зошит з патріотичного виховання**

ТОВ Видавництво «Ранок»,
вул. Кібальчича, 27, к. 135, Харків, 61071.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 5215 від 22.09.2016.
Для листів: вул. Космічна, 21а, Харків, 61145.

Відповідальний редактор *І. В. Єфімова* E-mail: office@ranok.com.ua
Редактор *Ю. В. Завгородня* Тел. (057) 701-11-22,
Технічний редактор *А. Г. Верьовкін* тел./факс (057) 719-58-67.

З питань придбання продукції Житомирі — (067) 122-63-60;
видавництва «Ранок» звертатися за тел.: Львові — (067) 340-36-60.
у Харкові — (057) 727-70-80; Миколаєві та Одесі — (067) 551-10-79
Києві — (067) 449-39-65, (093) 177-05-04; Черкасах — (0472) 51-22-51;
Вінниці — (067) 534-51-62. Чернігові — (067) 440-88-93.
Дніпрі — (067) 635-19-85. E-mail: commerce@ranok.com.ua.

«Книга поштою»: вул. Котельниківська, 5, Харків, 61051.
Тел. (057) 727-70-90, (067) 546-53-73.
E-mail: pochta@ranok.com.ua

www.ranok.com.ua

Інтернет-підтримка
Електронні матеріали до посібника
розміщено на сайті
interactive.ranok.com.ua

Служба технічної підтримки:
тел. (066) 576-53-75, (098) 037-54-68
(понеділок-п'ятниця з 10:00 до 18:00).
E-mail: interactive@ranok.com.ua

Разом дбаємо
про екологію та здоров'я

ISBN 978-617-09-7427-3

© Гусельнікова І. А.,
Печериця Н. В., 2021
© ТОВ Видавництво «Ранок», 2021

Україна — одна з найбільших держав Європи

Що це за мапа?

Це — мапа Європи. Я приніс її, щоб розповісти тобі про нашу Україну. Україна — європейська держава. Європейський вибір України — провідний напрямок політики нашої держави.

Дізнаймося разом про нашу спільну Вітчизну.

1 Розшифруй.

айЗн, биул, гарійбео краУнуї — ийрідн йарк!

Заповіді маленького українця

1. Цінуй та оберігай свою Батьківщину.
2. Опануй, удосконалюй і оберігай традиції та культуру свого народу.
3. Пам'ятай історію свого народу.
4. Шануй символи своєї держави.
5. Бережи красу рідного краю.
6. Плекай рідну мову.
7. Твори добро.
8. Будь справжнім патріотом.

1 Склади сенкан (вірш, що містить 5 рядків).

1. (іменник) Україна
2. (2 прикметники),
3. (3 дієслова)
4. (фраза з 4 слів)
5. (синонім до першого слова)

1 Підпиши державні символи України.

Державний Гімн України

Державним Гімном України є національний гімн на музику М. Вербицького із словами першого куплету та приспіву твору П. Чубинського в такій редакції:

Ще не вмерла України і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля,
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці.
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.

Приспів:
Душу й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.

Закон України «Про Державний Гімн України» від 6 березня 2003 року

У кожній
країні
є державна

2 Розв'яжи кросворд.

1. Тризуб на синьому тлі.
2. Урочиста пісня держави.
3. Синьо-жовте полотнище.

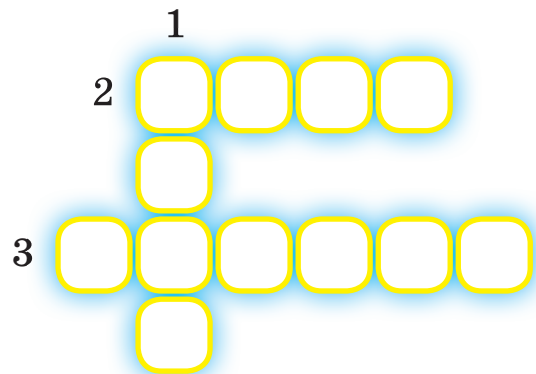
3 Робота з анаграмами.
Розшифруй слова.

НІЧЕСТЬС

НІРВІСТЬ

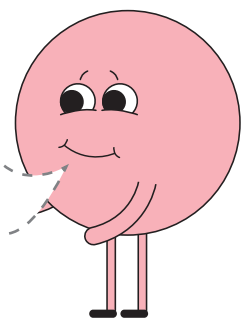
РДЯСЕЛОМИ

СТЬМОТГУНІ

Запам'ятай!

Символ —
це знак, умовне
позначення
якогось
предмета,
явища.

4 «Збери» й запиши прислів'я.

державу

Закони

Україну

гімн

знає

знати

захищати

прославляє

хто

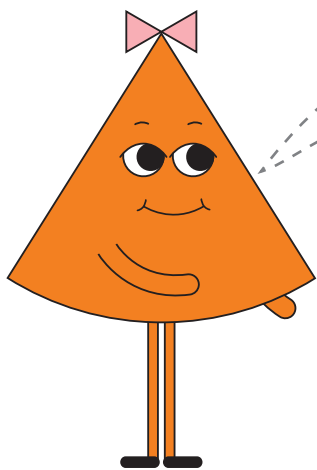
Зверни увагу!

Число «три» завжди вважали казковим, чарівним. У народних казках ідеться про трьох богатирів, три бажання, які виконують чарівники, три дороги. Отже, у тризубі відображена триєдність життя. Це Батько — Мати — Дитина. Вони символізують Силу — Мудрість — Любов.

Чому тризуб зображують жовтим? Більшість дослідників пояснюють це так: жовтий, золотий колір — це колір небесних світил, колір Сонця, сонячного проміння, без якого неможливе існування життя.

5 Продовж речення.

- Наша Батьківщина
- Державний символ України
- Слова гімну написав
- Музику до гімну створив
- Прапор України двоколірний —

- 1 Відшукай першу букву та розшифруй вислів.

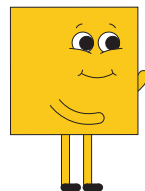

- 2 Добери риму, скориставшись довідкою. Запиши.

Українська рідна мова
 Мелодійна,!
 Ти від серця йдеш до серця
 І дзвениш, як те
 Щира, світла і казкова,
 Ніжна-ніжна,
 Ти багата і барвиста,
 І дзвінка, і

Надія Красоткіна

Довідка: джерельце, пелюсткова, промениста, світанкова.

Зверни увагу!

Українська мова — одна з найпоширеніших мов у Східній Європі. Цією мовою розмовляють жителі Канади, Польщі, Росії, Австралії, США та багатьох інших країн світу.

Цікавим фактом про українську мову є те, що вона входить до трійки найкрасивіших мов світу.

На мовних конкурсах в Італії та Франції її визнано другою за мелодійністю мовою світу.

Важливе значення в становленні нової української літературної мови має творчість І. П. Котляревського (1769—1838). Його поема «Енеїда» стала першим в українській літературі твором, написаним народною мовою.

3 З'єднай стрілочками фразеологізм із відповідним тлумаченням.

Гострий на язик —

вести несерйозні, пусті,
неправдиві розмови.

Чесати язика —

здатний влучно, дотепно,
дошкульно висловлюватися.

4 Відгадай загадки. Запиши відгадки.

Що мовчить, а розуму навчить?

Біла рілля, чорне насіння, лиш той посіє, хто розуміє.

5 З'єднай різнокольоровими стрілочками частини прислів'їв.

Не кидай слова

хай сам себе стидається.

Гостре словечко

той багато знає.

Хто мови своєї цурається,

як на світі жить.

Хто багато читає,

коле сердечко.

Книга вчить,

а людину — за мовою.

Птаха пізнати за пір'ям,

на вітер.

6 Прочитай. «Збери» слова, що розсипалися.

У нашій рідній мові
Чарівні є слова.

Слова ці всім відомі,
Бо сила в них жива.

Надія Красоткіна

7 «Збери» слова і прочитай заповідь маленького українця.

Не цурайтесь, діти, (ВОМИ),

Не цурайтесь роду...

Як зачахне рідне (ВЛОСО) —

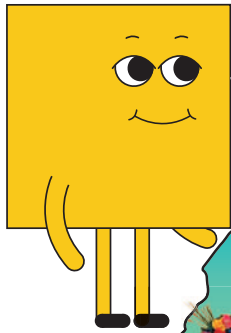
Не буде народу.

Надія Красоткіна

День вишиванки відзначають щороку
в третій четвер травня.

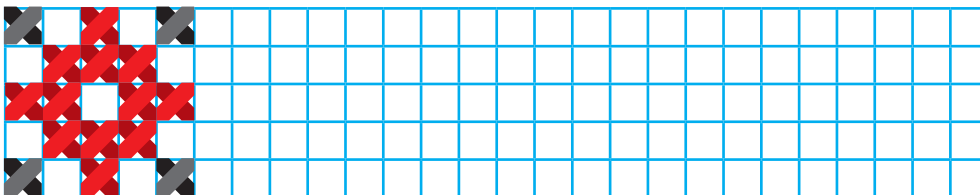
Вишиванку завжди майстрували жінки,
тому вона символізувала добро,
любов і вірність.

- 1 Познач межі слів і прочитай прислів'я.

Українська вишиванка це молитва без слів,
а сама вишиванка це оберег людині.

- 2 Продовж український орнамент.

3 Запиши відповіді на запитання, скориставшись довідкою.

— Які обереги українського народу ти знаєш?

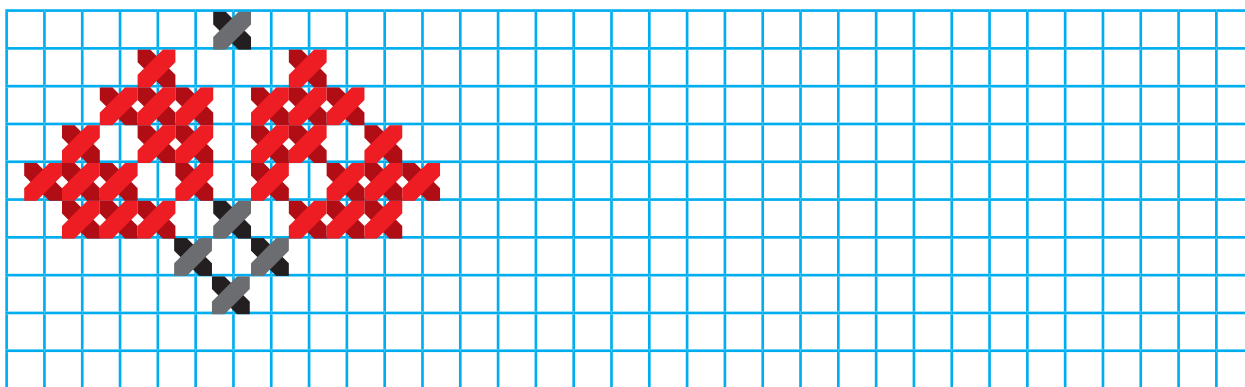
— Від чого оберігає вишиванка?

— Якими візерунками прикрашали сорочки?

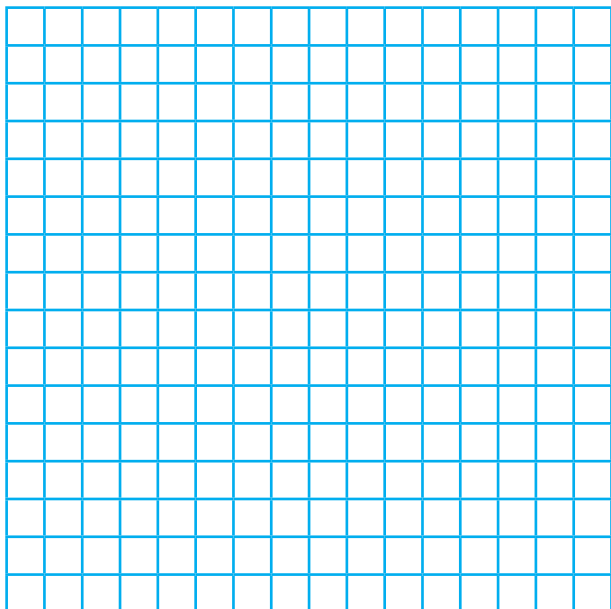
— Що приносила подарована сорочка-вишиванка?

Довідка: від зла, квіти, щастя, усього поганого, гілочки.

4 Домалюй український орнамент по клітинках.

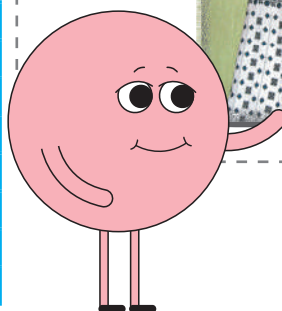

5 Намалюй свій зразок українського орнаменту.

Запам'ятай!

Народне вбрання —
один з основних компонентів
культури, тісно пов'язаний
з усією історією
народу.

1 З'єднай стрілочками частини прислів'їв.

Любиш Україну —

мов калина у цвіту.

Дівчинка у вінку,

нема України.

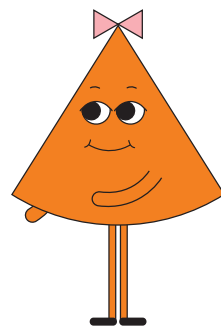
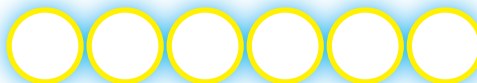
Без верби і калини

посади калину.

2 Запиши назви зображених рослинних символів.

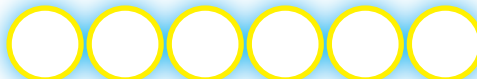
Кущ із невеличкими білими квіточками, гіркими чи кисло-солодкими ягодами, зібраними в кетяг. Символ рідної землі. Символ дівочої краси.

Дерево — символ України, гілки якого святять перед Великоднем.

Дерево — символ України. Із ним порівнювали струнких дівчаток. На високих деревах улаштовували свої гнізда лелеки.

3 Прочитай вислів.

Назви міст — це не просто слова,
Це історія краю жива.

Дмитро Білоус

5 Прочитай вірш і вивчи його напам'ять.

Наш рідний край

Щоб довелось мандрувати —
Піти по рідній всій землі:
У кожне місто завітати,
У кожному побувать селі,—
То навіть би за сотню років
Цього б не встигли ми зробити:
Простори в нас такі широкі,
А міст і сіл — що не злічить!

Марія Познанська

4 Знайди у клітинках назви міст. Запиши їх.

.....

.....

.....

.....

.....

6 З'єднай різнокольоровими стрілочками назви міст із їх походженням.

Київ

Запоріжжя

Львів

Ужгород

Харків

Тернопіль

Полтава

Місто, що стоїть на річці Лтава.

Стоїть на річці Харків.

Пов'язують із терновим полем.

Названо на честь
засновника міста — князя Кия.

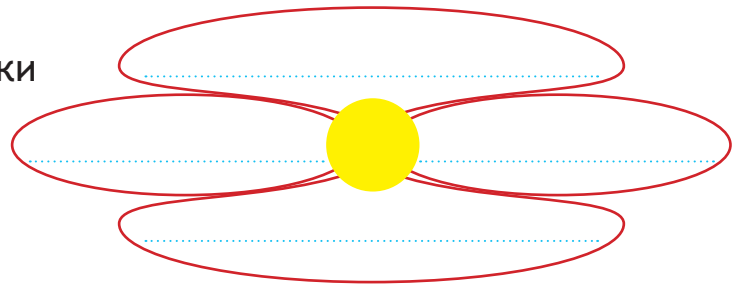
Місто за порогами Дніпра.

Місто, що стоїть на річці Уж.

Князь Данило Галицький назвав
його ім'ям свого сина Лева.

- 7 Склади «павутинку».
Доповни слова для довідки
і впиши їх у квіточку.

Довідка: символ, кущ,
ніжка,

- 8 Віднови прислів'я.

Щоки червоні,

Запишалася калина,

Україна,

Посадиш біля хати калину,

Пишна та корисна

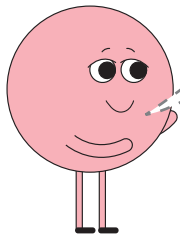
наче красна дівчина

мов калина

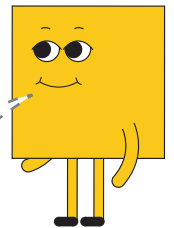
мов червона калина

як кетяги калинові

будеш мати долю щасливу

Назви предметні символи.

Назви рослинні (природні) символи.

Володимирський
собор

Троїцько-Іллін-
ський монастир

Дзеркальний
струмінь

Пам'ятник
Данилу
Галицькому

Манявський
скит

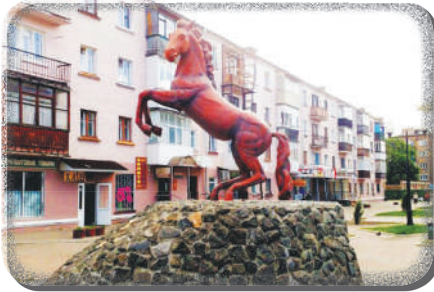
Потьомкінські
сходи

Музей-садиба
І. П. Котлярев-
ського

Зверни увагу!

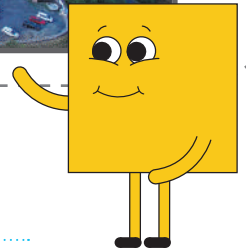
Конотоп
був заснований
на непрохідних
болотах,
де тонули коні.

Зверни увагу!

Мукачеве за легендою виникло біля
старовинного замку, збудованого
на високому пагорбі. Докладаючи
неймовірних зусиль, люди носили
на собі важке каміння на гору.

- 1 Запиши, коли виникло ваше місто (село).
- 2 Які легенди пов'язані з назвою вашого міста (села)? Підготуй проєкт.

- 1 Познач межі слів. Прочитай і запиши прислів'я й уривок із вірша.

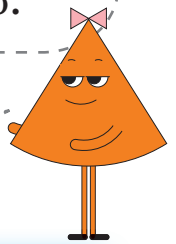
Природа це казка, яку треба читати серцем і з любов'ю.

Всією душею всім моїм серденьком Люблю
те берідний краю земленькорідненька.

Павло Тичина

Зверни увагу!

Упродовж тисячолітньої історії людство створило багато цінностей — матеріальних і духовних. Всесвітньо відомими є сім чудес світу. Крім цих пам'яток, у кожній країні є свої національні дива, створені людиною та природою.

- 2 Доповни схему.

ДИВА України

Природні

Створені людиною

- 3 Познач рядок, у якому перелічено всі сім чудес України.

- Заповідник «Кам'янець», місто Хотин, Собор Святої Софії, Києво-Печерська лавра, острів Хортиця, дендропарк «Софіївка», Херсонес Таврійський
- Одеса, Харків, Лондон, Париж, Берлін, Київ, Рим
- Піраміда Хеопса, острів Хортиця, Херсонес Таврійський, місто Херсон, річка Стрий, Біг-Бен, площа Поезії
- Дендропарк «Софіївка», Херсонес Таврійський, заповідник «Кам'янець», місто Хотин, Собор Святої Софії, Києво-Печерська лавра, палац «Україна»

- 1 Ознайомся з історичними скарбами України.
Познач на карті відповідними номерами їх місце.

Києво-Печерська лавра. Перший православний монастир часів Русі був заснований 1051 року. На території лаври розташовані давні православні храми.

Собор Святої Софії. Розташований у центрі Києва. Собор — головний храм держави. Назва собору походить від грецького слова «Софія» — мудрість.

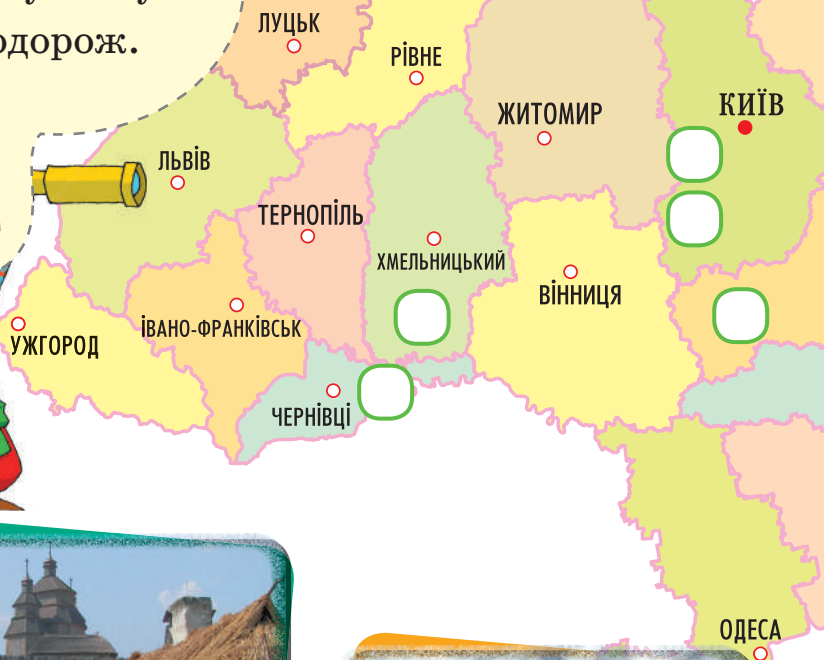

Острів Хортиця. Природна та історична пам'ятка. Це найбільший острів на Дніпрі. Головне надбання острова — славне історичне минуле, розташування тут козацької Запорозької Січі.

Місто Хотин — найстаріше (більше 1000 років) місто Чернівецької області. Хотин завжди привертав увагу завойовників. У минулому — прикордонна фортеця.

Здійснимо
віртуальну
подорож.

Разом відвідаємо
7 історично-культурних пам'яток
нашої держави.

Двохсотлітній дендропарк «Софіївка» у місті Умань Черкаської області. Заснований 1796 року. Софіївка вражає гармонією рослинного світу та архітектурних форм.

Заповідник «Кам'янець» — один із найстаріших музеїв Хмельницької області. Його гордість — фортеця XIV ст. Стіни фортеці зберігають пам'ять про бойовий дух воїнів-козаків, їхні подвиги.

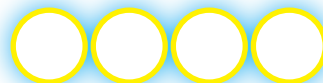
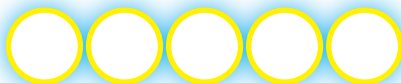
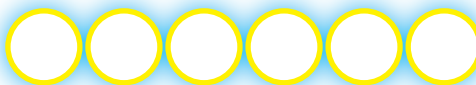
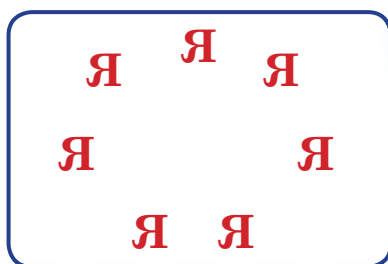

Херсонес Таврійський — давньогрецьке місто в південно-західній частині Кримського півострова. Саме в Херсонесі зберігся єдиний на українських землях античний театр.

1 Розв'яжи ребуси.

Народне прислів'я говорить: «Без сім'ї нема щастя на землі».

Ми не уявляємо свого життя без рідних людей, які завжди готові зігріти нас теплом і ласкою, любов'ю... Саме тому ми маємо цінувати сімейні традиції.

СІМЕЙНІ ТРАДИЦІЇ

Збереження імен своїх пращурів

Складання родинного дерева

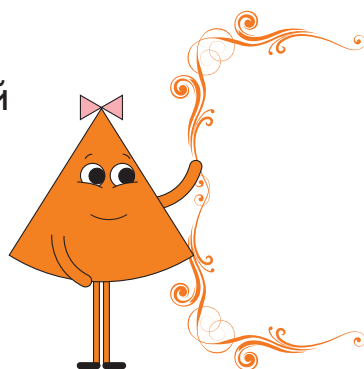
Повага до своїх славетних пращурів

Наслідування професій

2 Склади й запиши прислів'я з поданих слів.

Батька неньку буде шануй скрізь тобі і гладенько

3 Придумай і намалюй герб своєї родини.

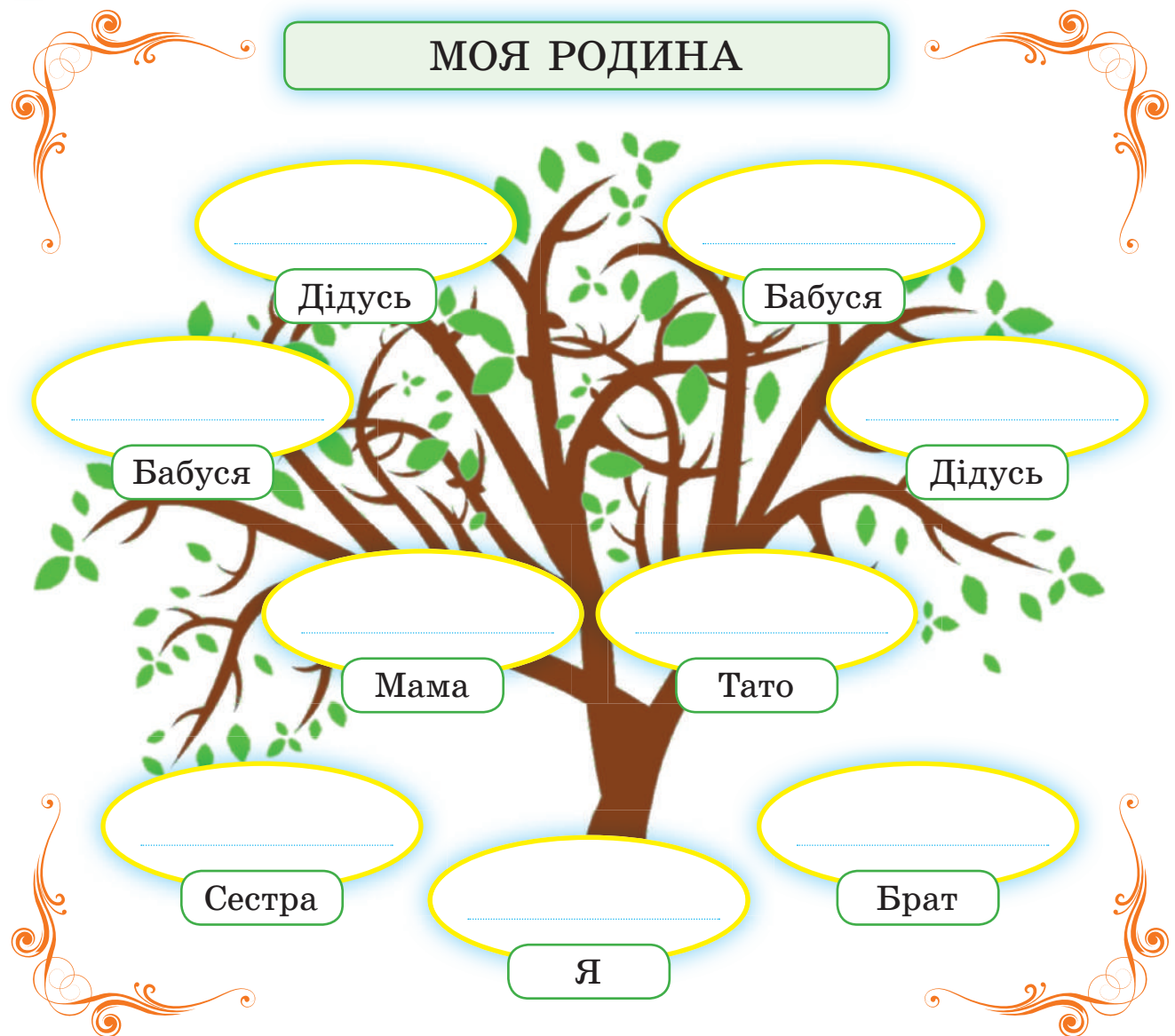

4 Дізнайся і напиши про захоплення своїх рідних.

мама	бабуся
тато	дідусь
брат	сестра

5 Познач, які з цих слів характеризують твою сім'ю.

☐ велика	☐ гостинна	☐ співуча
☐ працююча	☐ дружна	☐ спортивна

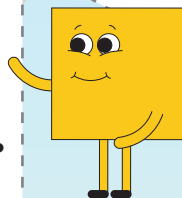

1 Україна — це історична культурна скарбниця.

Зверни увагу!

В Україні є більше ніж 125 тис. історичних, археологічних пам'яток, витворів мистецтва, музеї, що зберігають понад 10 млн експонатів, 14 тис. пам'яток архітектури, понад 1000 об'єктів паркового мистецтва, 46 історичних культурних заповідників.

Збери інформацію про одну з цих пам'яток архітектури та зроби власний фотоальбом.

Мукачівський
замок
«Паланок»

Козацька фортеця.
Батурин

Хотинська
фортеця

Хустський замок

Острозький замок

Меджибізький
замок

Кам'янець-
Подільська
фортеця

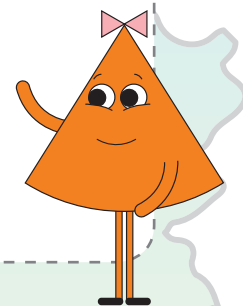
Ужгородський
замок-фортеця

Запам'ятай!

Перелік об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО в Україні налічує 7 найменувань.

1. Київ: Собор Святої Софії з прилеглими монастирськими спорудами, Києво-Печерська лавра (внесено у 1990 р.)
2. Ансамбль історичного центру м. Львів (1998 р.)
3. Транскордонний (10 країн) об'єкт «Дуга Струве» (геодезичні пункти Баранівка, Катеринівка, Старонекрасівка, Фельштин, 2007 р.)
4. Об'єкт природної спадщини «Букові праліси Карпат» (спільна українсько-словацька транскордонна номінація, 2007 р.)
5. Резиденція митрополитів Буковини і Далмації (2011 р.)
6. Дерев'яні церкви Карпатського регіону України і Польщі (2013 р.)
7. Античне місто-держава Херсонес Таврійський (2013 р.).

Із-поміж семи об'єктів шість є об'єктами культурного типу й один — природного.

Низький замок.
Львів

Високий замок.
Львів

Золочівський
замок-фортеця

Київська фортеця

Збаразький замок

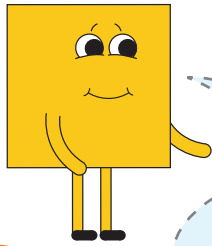

Замок Свірж

1 Використовуючи шифр, розшифруй та запиши слова.

4 12 3 1 7 10 3 2 7 11
8 2 12 3 9 11 3 7 13 7 1 6 5 10 7 2

в	к	а	п	я	'	о	у	ї	з	н	р	б
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13

Кожна дитина
має право на ...

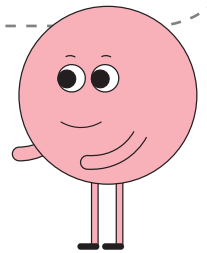
сім'ю
захист
навчання
ім'я
та громадянство
медичну допомогу
інформацію
відпочинок

Запам'ятай!

Громадянин — це особа, яка належить до постійного населення якої-небудь держави, користується всіма її правами й виконує обов'язки, установлені законами цієї держави.

Права людини — це забезпечення державою можливості задоволення людиною своїх життєвих потреб та інтересів.

1959 року розроблена і втілена в життя нова Декларація прав дитини.

2 Запиши відповідні слова.

Хто може й зобов'язаний мене захистити?

.....

.....

.....

3 Продовж речення.

1. Усі діти мають однакові
2. Країна, у якій ми живемо, —
3. Обов'язкове для всіх громадян правило. Ухвалено і захищено державою. Це
4. Державний Герб, Гімн, Прапор — це
5. Головна вулиця в Києві —
6. Особа віком до 18 років —
7. Столиця України —
8. Місце, де людина народилася, яке є рідним для неї, —
9. Головний закон держави —

4 Прочитай права та обов'язки учнів. Запам'ятай.

ПРАВА

- на життя й охорону здоров'я
- на навчання
- на свободу об'єднань і мирних зібрань
- на ігри, розваги, відпочинок
- на користування бібліотеками
- на захист від роботи, яка шкодить здоров'ю і розвитку
- вільно висловлювати свої погляди
- повноцінне харчування

ОБОВ'ЯЗКИ

- дотримуватись моральних норм поведінки
- дотримуватись розкладу дня й ощадливо використовувати час
- відвідувати пам'ятки культури
- виконувати посильну хатню роботу за дорученням батьків
- старанно вчитися
- берегти природу, пам'ятки культури
- дотримуватись правил дорожнього руху
- дотримуватись правил моральної етики
- вести здоровий спосіб життя

Зверни увагу!

На території України є 40 національних парків.

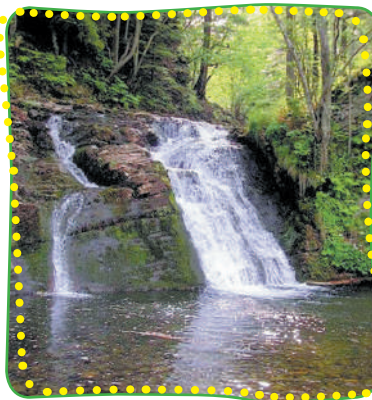
Найбільшим в Україні є Карпатський природний парк в Івано-Франківській області площею 50,3 га, створений 1980 року.

Найпершим заповідником, створеним в Україні, є Асканія-Нова в Херсонській області. Тут зібрано унікальні види диких тварин та понад 120 видів дерев і кущів.

Найстаріший в Україні зоопарк відкрився у Харкові 1878 року. Нині в країні є шість зоопарків. Найбільший — у Києві (1908 р.).

Олешківські піски — найбільший піщаний масив на території України.

Парк «Сколівські Бескиди» розташований в Українських Карпатах. Має 30 мінеральних джерел.

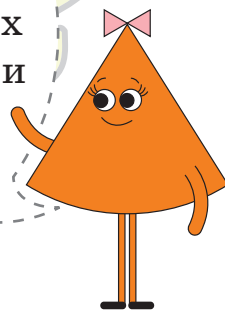

Парк «Подільські товтри».

Карпатський національний природний парк. Площа — 50 тисяч гектарів, 78 видів рослин, занесених до Червоної книги України, 185 видів тварин.

Збери інформацію про один з національних парків та зроби власний фотоальбом.

Національний парк «Гуцульщина». Площа — 32 тисячі гектарів. Тут збереглися стародавні ремесла, народні промисли, традиції та звичаї гуцулів.

Національний парк «Синевир» — 200 видів тварин, 1000 видів рослин.

Острозький парк — 19 заповідників-заказників, 40 різних видів рослин.

Дністровський каньйон — національний природний парк, одне з чудес України.

Шацький природний парк відомий своїми озерами (понад 300 озер). Ця екосистема озерно-болотно-лісових комплексів залишається найбільшою в Україні та Європі (озеро Світязь).

- 1 Запиши, чим відрізняється кожний природний парк.
Скористайся додатковими інформаційними джерелами.

Олешківські піски

Парк «Подільські товтри»

Національний парк «Синевир»

Острозький парк

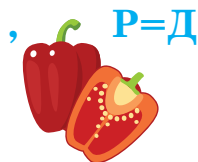
Парк «Сколівські Бескиди»

Карпатський національний природний парк

Національний парк «Гуцульщина»

Шацький природний парк

- 1 Розв'яжи ребус.

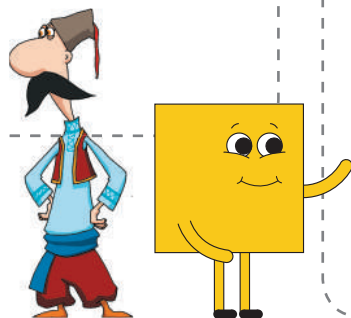

- 2 Як ти вважаєш, які риси притаманні козакам? Вибери відповідні слова й запиши їх у прямокутники.

Довідка: спритні, витривалі, вільні, відважні, озброєні, волелюбні.

Розпорядок дня козака

- Прокидалися до схід сонця, за сигналом йшли до річки купатися.
- Після сніданку та служби в церкві займалися господарськими справами
- Військова підготовка
- Обід
- Слухали кобзарів, молилися у церкві, вечеряли
- Веселощі з музикою і танцями

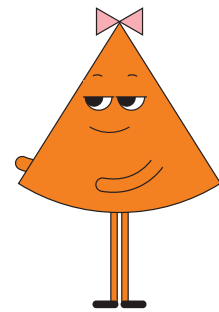
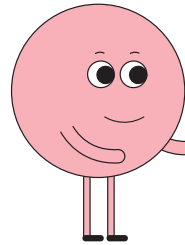
Зверни увагу!

Слово «козак» означає вільну, незалежну людину. Такою людиною може бути торговець, мисливець, рибалка, воїн. За потреби він захистить і себе, і кордони своєї землі. Козаки — вільні шукачі пригод.

Козаки були вправними ремісниками. З-поміж них були теслі, стельмахи, ковалі, зброярі, кожум'яки, римарі, шевці, кравці та інші умільці. Вони могли не тільки виготовити гарні й корисні речі, а й вигідно продати чи обміняти їх.

Козак і кінь — нерозлучні побратими і в житті, і в піснях, і на народних картинах.

3 Запам'ятай імена славетних козаків.

Козак
МамайБогдан
ХмельницькийДмитро
ВишневецькийПетро
СагайдачнийІван
Сірко

Символи влади — клейноди

Корогва (прапор)

Бунчук

Булава

Пірнач

Печатка

Литаври

1 Розв'яжи ребус.

ВІЗГА

2 Поєднай зображення та назву розваги.

кулачні бої

риболовля
й полювання

співи й танці

лава на лаву

козацькі забави
з бойовою зброєю

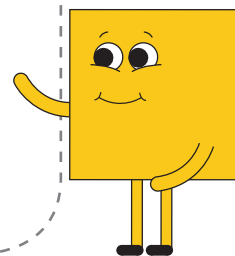
Зверни увагу!

Козацькі ракети —

прародичі сучасних ракет — з'явилися в Україні ще 1516 року. Робили їх із грубого паперу й настромлювали на довгі спиці. Коли їх підпалювали, вони страшенно шипіли. Вперше цю зброю було застосовано козаками.

Козаки щодня замість зарядки обов'язково купалися у річці. Після сніданку і служби в церкві бралися до господарських справ: прали, лагодили одяг, зброю, човни.

Козаки влаштовували кінні змагання із шаблями — герці, вправлялися у стрільбі, вчилися будувати укріплення, затримувати дихання й відсиджуватися на дні річки з очеретиною для дихання.

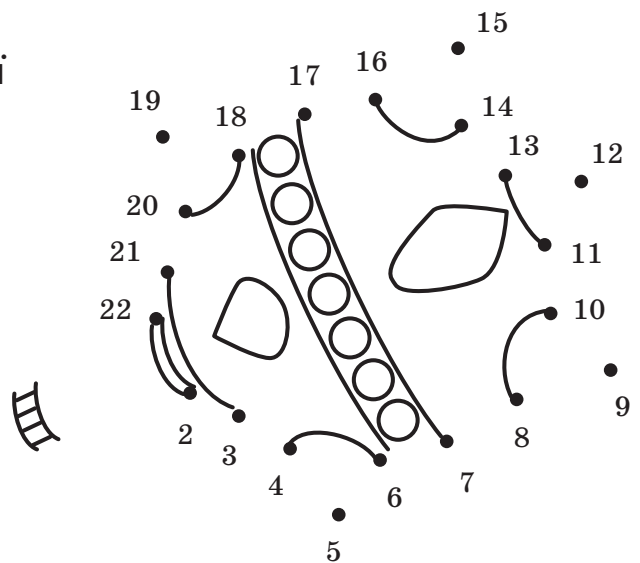
Іван Сірко — немовля із зубами

Коли народилася ця дитина, повитухи заголосили, а мати знепритомніла. Дяк, який зайшов охрестити дитину, відмовився взяти її на руки! Перехрестив здалеку й утік. А той, хто всіх злякав, не заплакав. Він лежав на столі й бавився шматком пирога. А потім на очах у переляканих батьків з'їв його. Хлопчик народився із зубами!

За повір'ями, поява дитини із зубами означала: народився майбутній убивця. Налякані селяни радили батькам позбутися дитини. Однак хлопчика врятував батько. Він виніс дитину до натовпу й урочисто проголосив: цими зубами маля гризтиме ворогів! За кілька років він навчиться зупиняти час, ловити кулі руками й убивати ворога самим поглядом. Про нього говоритимуть: «Він — перевертень». Славетний полководець Іван Сірко!

- 1 Домалюй символ гетьманської влади. Запиши його назву.

23
24
25 1

2 Познач одну правильну відповідь.

1 Кого називали в Україні козаком?

кріпосного селянина

безстрашного лицаря

багатого вельможу

2 Де була розташована козацька Січ?

за Дніпровськими порогами

на березі Криму

у причорноморських степах

3 Як називалося місце, де жили козаки?

мазанка

намет

курінь

4 Хто був першим козацьким гетьманом?

Петро Сагайдачний

Дмитро Вишневецький

Іван Сірко

5 Як називалися козацькі судна?

галери

чайки

піроги

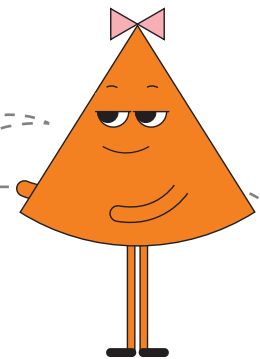
Зверни увагу!

Раніше козаки жили на Запорозькій Січі. Запорозька Січ — це козацьке поселення. Жили вони в куренях, на чолі яких були отамани.

Січ очолював кошовий отаман — найвищий військовий начальник і суддя. Він вів переговори з послами іноземних держав. Кошовий отаман мав особливий знак влади — булаву — палицю з круглим навершям, прикрашеним золотом і коштовним камінням.

Коли кошовий був відсутній, його заступав військовий суддя. Він відповідав за те, як і на що витрачалися гроші з військової скарбниці. Скарбниця розміщувалася у фортеці або у якомусь далекому невідомому місці серед островів і плавнів. Це місце трималося у великій таємниці. Клейноди теж зберігалися у цій скарбниці.

Військовий писар складав і підписував документи від імені Січі й кошового. Він був начальником усієї старшини. Символом влади писаря була чорнильниця, яку він носив на поясі, та перо.

1 Розфарбуй козаків і їхню зброю.

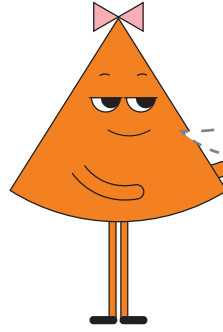

2 Дай відповідь.

Яку назву мала козацька держава, створена за Дніпровськими порогами?

- 1 Прочитай і запиши зашифрований вислів. Поясни його зміст.

ТТЯЖИ ТКЕРОКО,
А ТВОТЕЦМИС НЕВІЧ

Запам'ятай!

Мистецтво — це досконале вміння в якійсь справі.
Майстер — людина, яка досконало володіє певною справою.

- 2 З'єднай стрілочками зображення виробів українських майстрів із назвами цих виробів.

Кераміка

Вишивка

Витинанка

Різьблення по дереву

Писанка

Гутне скло

Петриківський розпис

Яворівська іграшка

3 Прочитай оповідання.

Ремісник і Різець

Майстер працював Різцем по дереву — вирізував Троянду. Різець маленький, сталевий, блискучий. У руках Майстра він був слухняним і вправним.

Не закінчивши роботу, Майстер кудись пішов, і Різець залишився на столі. В майстерню зазирнув Ремісник. Бачить, лежить блискучий ніжик. А поряд — незакінчена Троянда. Взяв Ремісник Різець і хоче вирізати пелюстки Троянди. Але нічого в нього не виходить. Крише Різець Троянду, псує роботу Майстра.

Здивувалась Троянда:

— Різцю, чого ти раптом так погано почав працювати?

Різець відповідає:

— Я просто шматочок криці. Я стаю Різцем, коли мене бере до рук Майстер. А коли торкається Ремісник — я не Різець, а просто ніжик.

Василь Сухомлинський

- Хто працював Різцем по дереву?
.....
- Що вирізував Майстер?
- Чому Ремісник не зміг вирізати Троянду?
.....

4 З'єднай стрілочками частини прислів'їв.

Дерево цінують за плодами,

У ремісника

Землю красить сонце,

а людину — праця.

а людину — за справами.

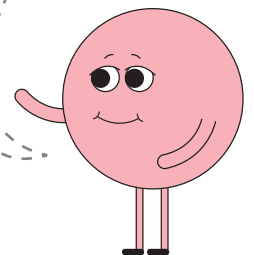
золота рука.

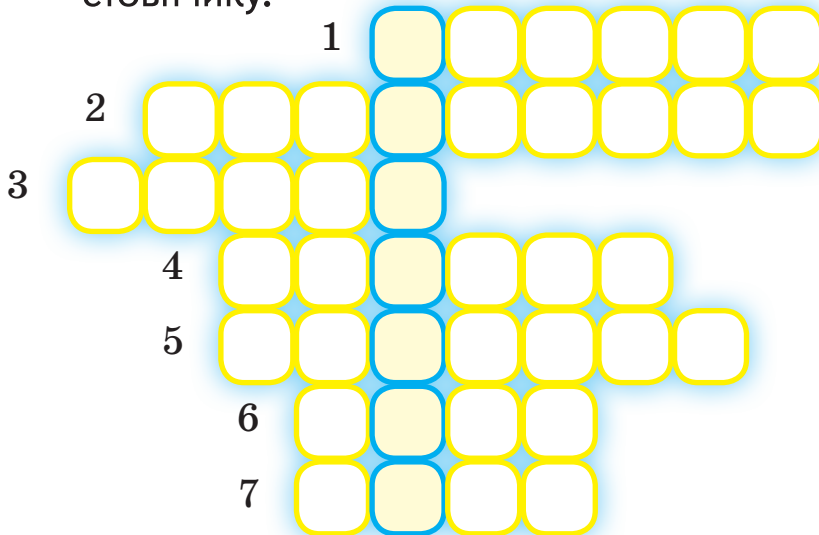
Запам'ятай!

Твоя праця сьогодні — це сумлінне навчання.

Будь майстром своєї справи!

1 Розв'яжи кросворд. Прочитай ключове слово у виділеному стовпчику.

1. «І на тім оживе все знайоме до болю: і дитинство, й розлука, й твоя материнська любов».
2. Вишитий на одязі символ — оберіг людини від злих духів.
3. Тканий виріб із візерунками для оздоблення стін, укривання підлоги.
4. Посуд, із якого Журавель пригощав Лисичку з відомої української казки.
5. Розмальоване символічними знаками яйце.
6. Хвалить його кожен, любить його кожен, І дня ми без нього прожити не можемо.
7. Традиційне українське житло.

2 З'єднай стрілочками частини прислів'їв.

Без плуга не орач,

Гончара глина

Не сокира теше,

Тесля завжди без воріт,

а людина.

а швець без чобіт.

без молота не коваль.

годує.

- 3 Як ти розумієш слово «ремесло»?
Добери до нього синонім і запиши.
- 4 З'єднай стрілочками слова-професії та пояснення до них.

Майстер, який
куванням
обробляє метал,
металеві речі

Коваль

Майстер, який
обробляє деревину,
споруджує
будівлі, виготовляє
прості дерев'яні меблі

Майстер, який
виготовляє
килими

Тесляр

Бондар

Майстер, який
виготовляє зброю

Ткач

Майстер, який
виготовляє діжки,
барильця, цебра

Римар

Майстер, який
виготовляє
ремінну зброю

Зброяр

- 5 Користуючись стрілочками, визнач, до якого майстра завітав козак.

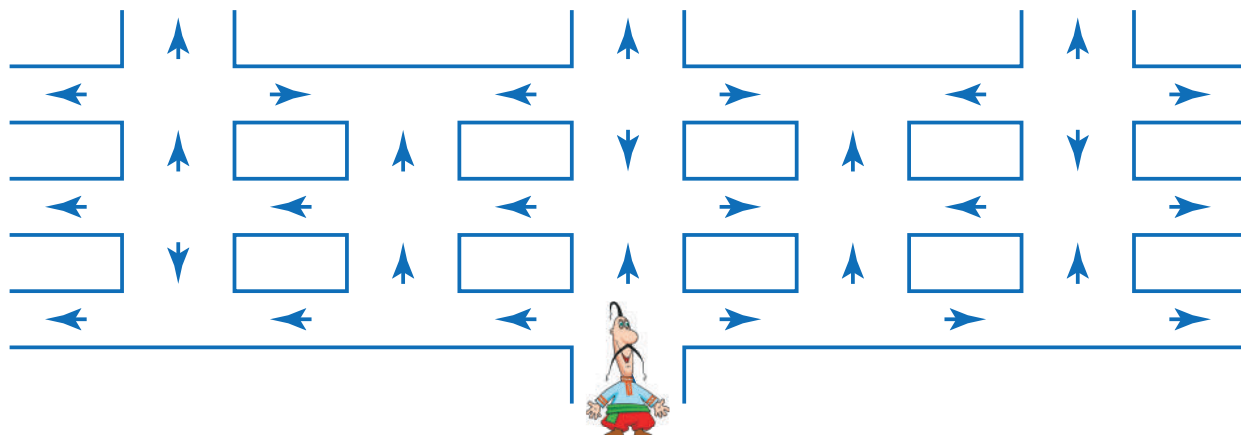
Тесляр

Ткач

Коваль

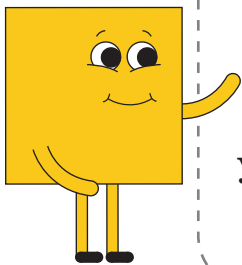
1 Прочитай вірш.

Стіни в квітах, пічка квітне,
 Де цвітіння це привітне?
 Знають це старі й малі,
 В Петриківці, у селі.
 Там бабусі так малюють,
 Що художників дивують.
 Став відомим на весь світ,
 Той квітковий дивоцвіт.

Запам'ятай!

«Петриківка»,
 або Петриківський
 розпис —
 це українське
 декоративно-
 ужиткове мистецтво,
 «візитівка України».

2 У буквеному ланцюжку
 «сховалося» слово.
 Знайди його,
 закресливши м'який знак.
 Запиши.

ЬПЬЬЕЪТРЬЬИЬКІВЬКА

3 Скориставшись кодом,
 розшифруй імена
 народних майстрів
 Петриківського розпису.

1	2	3	4	5	6	7	8	9
А	Б	В	Г	Ґ	Д	Е	Є	Ж

10	11	12	13	14	15	16	17
З	И	І	Ї	Й	К	Л	М

18	19	20	21	22	23	24	25
Н	О	П	Р	С	Т	У	Ф

26	27	28	29	30	31	32	33
Х	Ц	Ч	Ш	Щ	Ь	Ю	Я

23	7	23	33	18	1

20	1	23	1

15	1	23	7	21	11	18	1

2	12	16	19	15	24	21

4 Вікторина.

1. Що таке петриківський розпис?

- виконання малюнка олівцем
 вид декоративного мистецтва
 мистецтво створення скульптури

2. Що здебільшого зображують петриківським розписом?

- людей квіти, птахів овочі, фрукти

3. Для пензликів петриківські майстри використовували шерсть...

- кроля собаки kota

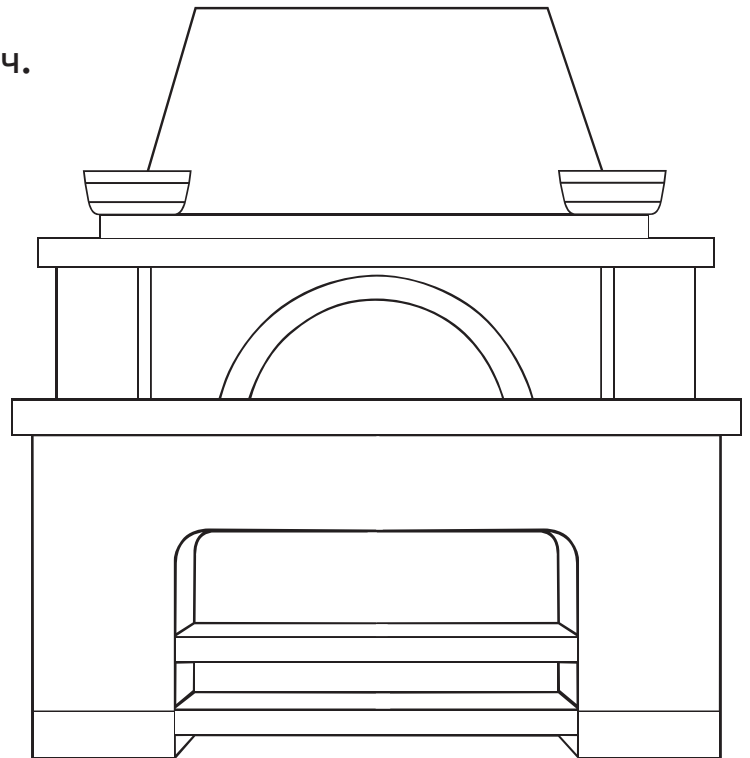
4. Для виконання петриківського розпису народні майстри використовують...

- кольорові олівці писачок пензлик

5 Продовж прислів'я. Поясни його зміст.

Діло майстра

6 Розфарбуй українську піч.

1 Роз'яжи ребус. Упиши слово.

○ ○ ○ ○ ○ ○

Зверни увагу!

Оберіг — це предмет, призначений захищати дім, людину від чогось небезпечного.

Найсильнішим оберегом для кожного українця є його рідна хата.

2 Визнач, які обереги належать до кожної групи. З'єднай стрілочками.

прикраси

верба

рушник

піч

ПРИРОДНІ

лелека

осика

ХАТНІ

вишиванка

взуття

ОБЕРЕГИ ЛЮДИНИ

калина

одяг

3 Чим традиційно прикрашають голову українські дівчата?

корона

віночок

діадема

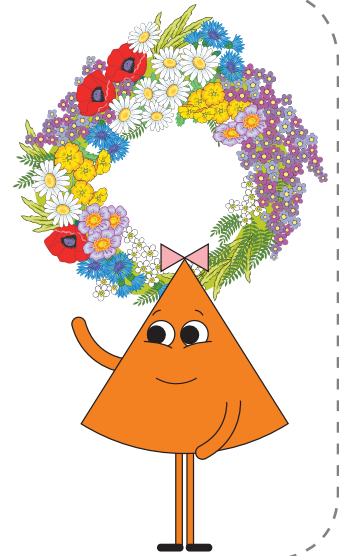
4 Роз'яжи ребус. В + КІНО

Запам'ятай!

Віночок — оберіг, «знахар душі». В українському віночку 12 квітів. Усі вони лікарські й кожна з них — оберіг.

Барвінок — символ життя; безсмертник — символ здоров'я; любисток — символ кохання; волошка — символ ніжності; деревій — символ нескореності; квіти вишні, яблуні — символ материнської любові; ружа, мальва, троянда — символ віри, надії, любові; ромашка — символ розуму; біла лілея — символ чистоти.

5 Запам'ятай послідовність розташування стрічок. Розфарбуй малюнок.

1. Посередині світло-коричнева — символ землі-годувальниці.
2. Ліворуч і праворуч від неї дві жовті — символ сонця.
3. Світло-зелена й темно-зелена — символи живої природи, краси і юності.
4. Синя й блакитна — символи води і неба.
5. Жовтогаряча — символ хліба.
6. Фіолетова — символ мудрості.
7. Малинова — символ щирості.
8. Рожева — символ багатства.
9. Білі стрічки — символ чистоти.

На лівій унизу вишивали

Сонце, а на правій — Місяць.

За Ольгою Кириченко

Зверни увагу!

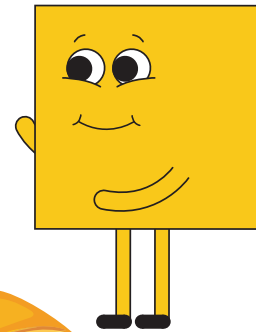
В Україні гостей зустрічали хлібом-сіллю на вишитому рушнику. Сіль у давнину цінувалася майже на вагу золота. Її возили з Криму чумаки, ризикуючи своїм життям. Хліб-сіль вважається оберегом, який захищає людину від усього злого та поганого.

- 1 Прочитай загадку. Відгадку запиши.

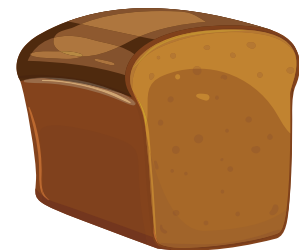
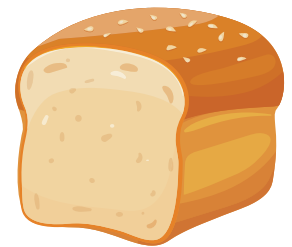
Був зерном він у землі,
Став із сіллю на столі.
З ним їсти ми сідаємо
І гостей стрічаємо.
Про нього говорять:

«..... усьому голова».

- 2 «Із чого починається хліб?». Пронумеруй послідовність дій.

- зернятко напилосся водички, почало проростати
- зернятко потрапило у комбайн, трактор
- машини повезли борошно до хлібопекарні
- зернятко достигло, стало золотим
- і на стіл у кожен дім завітав, з'явився він
- тепле сонечко, рясний дощик допомогли зернятку набратися сили
- зернятко проростає маленьким росточком
- лежить зернятко, відпочиває
- повезли машини зернятко до млина
- лягло зернятко в теплу, пухку землю

1 Зазначте номер біля портрета того, про кого йдеться.

1. Богдан Хмельницький. Гетьман. Засновник Української Козацької держави.

2. Іван Франко. Письменник
3. Микола Лисенко. Композитор. Основоположник української класичної музики.

4. Сергій Бубка. Легкоатлет.
5. Андрій Шевченко. Футболіст
6. Володимир та Віталій Клички. Боксери.

7. Микола Амосов. Хірург.
8. Євген Патон. Учений.

Запам'ятай!

Т. Г. Шевченко — справжній співець українського народу, його душа. У своїх творах він правдиво і мудро розповідав про страждання людей, які жили в той час.

Т. Г. Шевченко з великою любов'ю оспівував чарівність і неповторність рідного краю.

2 Упиши пропущені слова, скориставшись довідкою.

Псевдонім Т. Г. Шевченка —
Поет народився
в селі

Довідка: 9 березня 1814 року, с. Моринці на Київщині, Кобзар, мислитель, художник, поет.

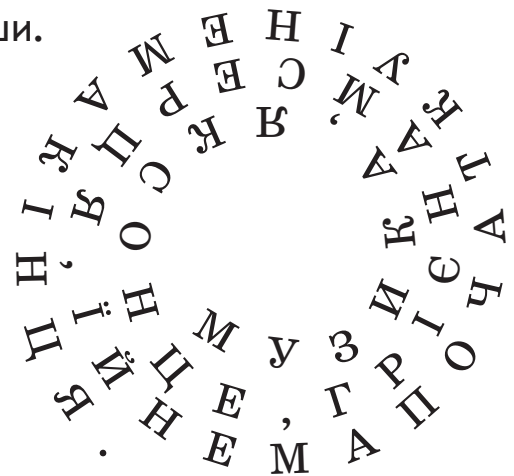
1 Розшифруй ключовий вислів і запиши.

.....

.....

.....

Надія Красоткіна

2 З'єднай стрілочками частини прислів'їв.

Музика без'язика,

Скрипка грає,

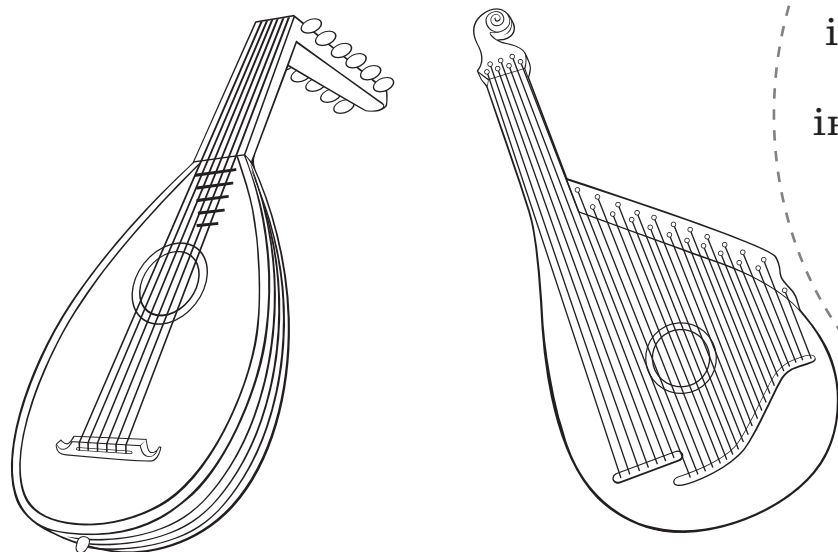
Хто співає,

той журбу проганяє.

а людей збирає.

серце крає.

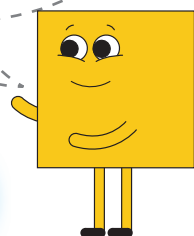
3 Розфарбуй. Упиши у кружечки букви, щоб утворилися назви українських музичних інструментів.

К ○ ○ ○ А

Б ○ ○ ○ ○ А

Зверни увагу!
Український духовий інструмент трембіта — найдовший музичний інструмент у світі. Його довжина може сягати 4 метрів. А звуки трембіти чути на відстані понад 10 кілометрів.

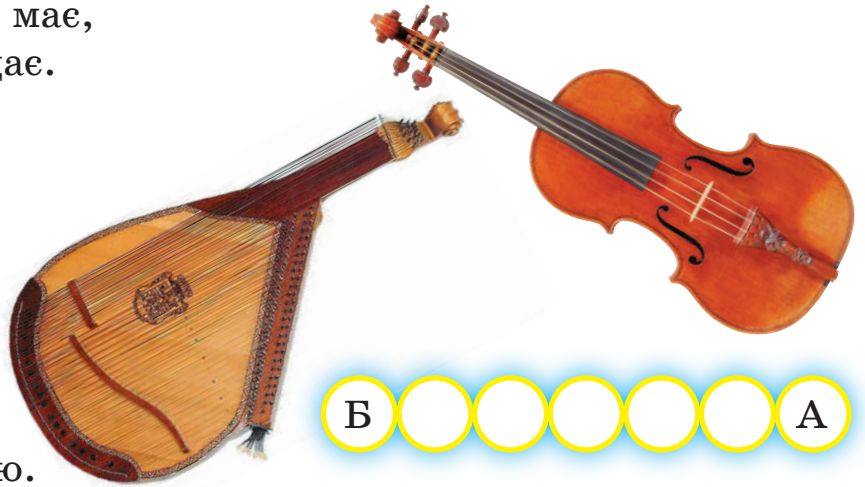

4 Прочитай загадки. Запиши відгадки.

Як смичок струни торкнеться,
Вона піснею озветься.
Дуже ніжну душу має,
Що сміється і ридає.

С ○ ○ ○ ○ ○ А

Україну прославляє,
Хоч не знає слів,
Тугу людям розганяє
Многострунний спів.
У похід її з собою
Брав козак Мамай,
Мов ясну леліав зброю.
Хто вона: вгадай?

Б ○ ○ ○ ○ ○ А

Паличка з дірками
І спритні пальці, —
Любо її слухать
В лісі на галявці.

Можу голосно і тихо
Я заграти для малят.
Ти труси мене легенько,
Бубонці враз задзвенять.
А захочеш грім почути,
То сильніше в мене стукай!

Б ○ ○ ○ ○ Н

С ○ ○ ○ ○ ○ А

За лісом, за пралісом
Сірі воли ревуть.

Т ○ ○ ○ ○ ○ А

1 Закресли всі літери «Г» і прочитай зашифрований вислів.

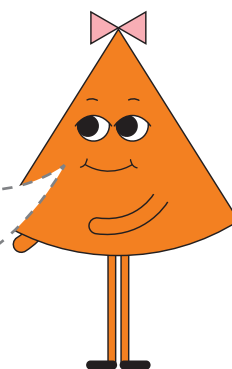
ВИГВЧАГЄШГРІДГНИЙГКРГАЙГ — ВІГРШГШЕГВЧЕГНКАГ —
ДОГБРЕГЗГНАГЙГ!

2 Розв'яжи ребус і встав пропущене слово в речення.

○ ○ ○ ○ ○ — народний
співець, який розповідає легенди.
Супроводить свій спів грою на кобзі.

Кобза —
музичний
струнний
щипковий
інструмент.

3 Склади і запиши портфоліо письменника.

Портфоліо письменника

Дата народження

Місце народження

Дата життя з до

Мова творів

Рід діяльності

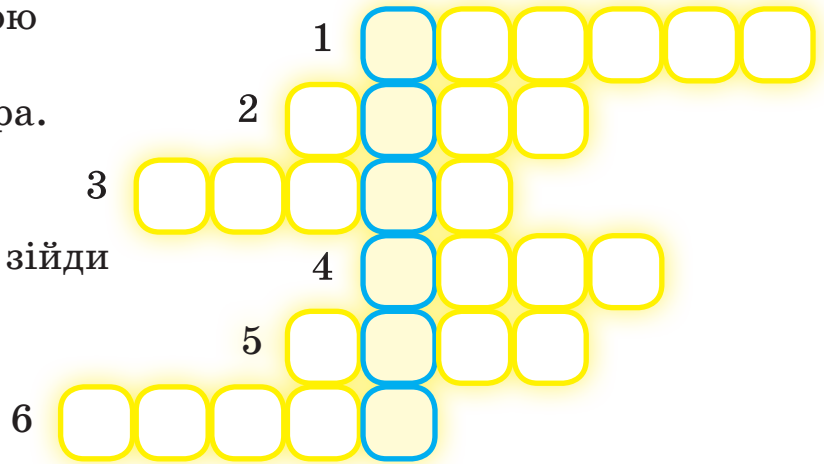
Жанр

Псевдонім Т. Г. Шевченка

4 Упиши відповідні слова з віршів Т. Г. Шевченка у клітинки й дізнайся, як поет назвав книгу свого життя.

1. Пишається над водою червона
2. Тече з-під явора.
3. А над самою водою похилилась.
4. моя вечірня, зійди над горою.
5. Поклала коло хати маленьких діточок своїх.
6. Тихесенько віє.

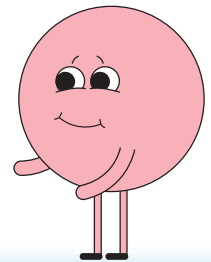

5 Упиши пропущені літери та дізнайся, що нам заповів Т. Г. Шевченко.

... ч ... т ... с ..., бр ... т ... м ... і,
 д ... м ... йт ..., ч ... т ... йт ...,
 ч ... ж ... г ... н ... вч ... йт ... сь
 і св ... г ... не ц ... р ... йт ... сь.

6 Якому українському письменникові встановили близько 1200 пам'ятників у світі? Його ім'я:

- Іван Франко Тарас Шевченко
 Василь Сухомлинський

7 З'єднай стрілочками частини прислів'їв.

Тарасів «Кобзар» —

Шевченкові твори

Шевченко дужий був не силою,

Хто з Шевченком знається,

той розуму набирається.

а словом мудрим.

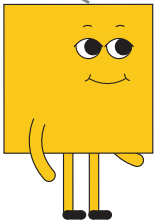
народу великий дар.

сяють, мов ясні зорі.

- 1 Відгадай загадки.
Напиши відгадки.

Запам'ятай!

Широка смуга зір,
яка називається
Чумацьким Шляхом,
або Молочним
Шляхом, —
це галактика, у якій
ми живемо.

Звідкіля у нас на небі
Риби, близнюки, ведмеді?
Лебідь розправляє пір'я.
Це все зоряні

Чудо-птиця, горить хвіст,
Полетіла в зграю зір.
.....

Неходжена доріжка
Посипана горішками.
.....

Сузір'я Великої Ведмедиці давні
українці називали Великим Возом.
Сузір'я Малої Ведмедиці давні
українці називали Малим Возом.

Зверни увагу!

Із давніх-давен людина вдивлялася в загадкове мерехтіння зір, рух Сонця та Місяця. У найближчому космосі, нашій Сонячній системі, теж є новина: відкрито багато малих планет, астероїдів, комет. Дуже багато з них пов'язано з Україною. І це не випадково. Україна справедливо вважається розвинутою астрономічною державою.

Українські імена в космосі:

- астероїд Україна
- малі планети Володимира (на честь хрестителя Русі)
- Корсунія (Херсонес)
- Григорій Сковорода
- Леся Українка
- Іван Франко
- Тарас Шевченко тощо.

Багато в небі назв українських міст: Київ, Полтава, Одеса та інші.

1 Роз'яжи кросворд, використовуючи свої знання про Україну.

1. Як називається герб нашої держави?

2. Які гори України ти знаєш?

3. Як називається найбільша річка України?

4. Який птах є символом України?

5. Столиця України.

6. Кущ — символ України.

7. Квітка — символ рідної землі.

Україна буде сильною, багатою державою з чистою природою, якщо кожен із нас цього прагнимо.

Мій рідний край, моя Батьківщино,
Де пахне дитинством усе навкруги,
Де знаю кожну я стежину,
І кожен куточок мені дорогий.

Ірина Довгулич

Зміст

Краю мій, моя ти Батьківщино....1	Ми роду козацького діти, землі української цвіт 27
Ми — твої діти, ми — твої квіти, ми, Україно, — надія твоя.....3	Козацькі свята, розваги..... 29
Символіка — візитівка країни4	Легенда про Івана Сірка..... 30
Мова моя калинова.....6	Запорозька Січ 32
Українське національне вбрання. Вишиванки.....8	У країні мистецтв..... 33
Народні символи України..... 10	Вироби народних умільців..... 35
Подорожуємо містами України... 13	Казкова квітка Петриківки 37
Україно, ти для мене диво..... 15	Обереги — що то за сила, що то за диво!..... 39
Дива України, створені людиною..... 16	Від зернини до хлібини..... 41
Від родини йде життя людини... 18	Багата на таланти Земля..... 42
Замки і фортеці України 20	У світі музичних інструментів ... 43
Ми — маленькі громадяни нашої Батьківщини 22	Кобзарем його ми звемо 45
Національні природні парки..... 24	Імена України в космосі 47
	Я вірю в майбутнє твоє, Україно! 48

Папір, на якому надрукована ця книга:

безпечний для здоров'я
та повністю
переробляється

з оптимальною білизною,
рекомендованою
офтальмологами

eco
paper

відбілювався
без хлору,
без діоксиду титану

Разом дбаємо про екологію та здоров'я

ВИДАВНИЦТВО
РАНОК

МИ УКРАЇНЦІ

Для дітей,

які прагнуть дізнатися більше цікавого про свою країну — Україну.

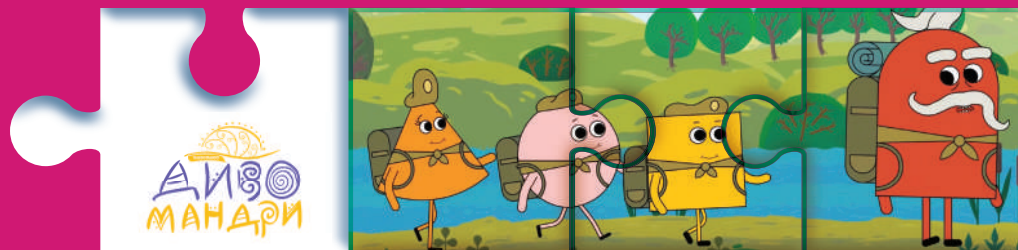
Для вчителів,

які прагнуть навчити дітей цікавитися історією, традиціями та звичаями Батьківщини.

Для батьків,

які прагнуть виховати розумну, толерантну дитину.

ПОСІБНИК МОЖЕ ВИКОРИСТОВУВАТИСЯ ЯК ДОДАТКОВИЙ МАТЕРІАЛ НА УРОКАХ ТА В ПОЗАУРОЧНИЙ ЧАС, А ТАКОЖ ПРИ РОБОТІ ВДОМА.

Анімаційний проєкт «Дивомандри» у захопливій, дотепній і цікавій дітям формі ознайомлює з українською міфологією, розповідає про відомі легенди та легендарних героїв.

Вперед у Дивомандри!

